

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Slægt & Stavn

30. Aargang Nr. 3. August 2011

Købstadsliv

**Slægtshistorisk Forening
for Storkøbenhavn**
<http://www.genealogi-kbh.dk>

Stiftet den 7. januar 1977

Formand:	Anna Margrethe Krogh-Thomsen Hedebyvej 5 3650 Ølstykke	Tlf: 4717 9251 E-mail: krogh@get2net.dk
Kasserer:	Lena Sørensen Løven 28 3650 Ølstykke	Tlf: 4717 5562 E-mail: sfs.lenas@gmail.com
Sekretær:	Margit Dujardin Aspegården 38 2670 Greve	Tlf: 4390 8625 E-mail: fam.dujardin@image.dk
Redaktør:	Gitte Bergendorff Høstbo Ettehavevej 51 B 2730 Herlev	Tlf: 4484 9131 E-mail: janhb@mail.danbbs.dk
Best.medl.	Peter Wodskou Arnesvej 44 2700 Brønshøj	Tlf: 3828 9475 E-mail: peter.wodskou@get2net.dk
Best.medl..	Erling Dujardin Aspegården 38 2670 Greve	Tlf: 4390 8625 E-mail: fam.dujardin@image.dk
Best.medl.	Anette Eitz Watz Fjelde Byvej 15 4990 Saksøbing	Tlf: 5170 5358 E-mail: anette.watz@gmail.com
Best.suppleant.	Aino Kronsell Cypressen 4 4000 Roskilde	Tlf: 4638 3487 E-mail: aino@kronsell.dk

Korrekturlæsere på dette nummer af Slægt & Stavn er Aino Kronsell.

Bladet sendes gratis til foreningens medlemmer – 4 gange årligt: Uge 8 – 18 – 32 og 45.

Artikler bedes sendt til Redaktøren. Deadline for forslag til artikler er 5. januar, 8. marts, 1. juli samt 4. oktober. Prisen for enkelte numre er kr. 20.- (+ forsendelse). Abonnement koster kr. 120.- pr. år inkl. forsendelse. For udenlandske abonnementer betales desuden portotillæg for forsendelsen. Tilmelding kan ske ved indbetaling på **foreningens girokonto 220 8628**. Kontingent for medlemskab af Slægtshistorisk forening for Storkøbenhavn er: kr. 250.- pr. år, inkl. Slægt & Stavn og 2 numre af Slægten. 2 samboende medlemmer betaler kr. 300.- pr. år. Gæstebillet til vore foredrag er kr. 25.- pr. gang. Ved for sen indbetaling af kontingent pålægges et gebyr på 20.- kr. pr. rykker. Eftertryk med kildeangivelse er tilladt efter aftale med redaktionen.

N.B. Artikler i bladet afspejler ikke nødvendigvis foreningens holdning.

”Der var engang en krig...”

barndomserindringer i glimt af Nelly Jensen

Den 9. april 1940 var jeg 9 år. Vi boede på teknisk skole midt i Kalundborg, hvor min far var pedel. Vi boede øverst og jeg havde mit værelse med kvistvindue mod syd og kunne se en bid af fjorden.

Tidligt om morgenen d. 9. april drømte jeg om en kæmpelastbil, der larmende kørte mod mig, så vågnede jeg og så kæmpestore flyvemaskiner flyve lavt og larmede lige forbi mit vindue.

Jeg blev vildt chokeret.

I min familie talte man ikke politik, i hvert fald ikke, hvis der var børn til stede, så jeg anede intet om, hvad der var ved at ske og hvad der havde været i gære.

Mit næste billede er fra skolegården. Alle vi små skoleunger står ved stakittet, grænsen mellem skolegården og torvet, og ser den ene lastbil efter den anden køre forbi fuldt lastet med tyske soldater, der er på vej til at besætte radiostationen ---- og vi vinker til dem!!!

Senere bliver alle på skolen samlet og skoleinspektøren forklarer, hvad der er ved at ske – Og så blev det en form for hverdag igen, men vi måtte vænne os til mørkelægning – ikke én lysstribe måtte snige sig forbi de sorte gardiner. Vi fik rationeringsmærker på næsten alt, mange ting kunne man slet ikke få. Som en selvfølge gik vi i fiskeskindssko med træsåler, de såkaldte ”klip-klapper” – alle gik jo med dem. Når det rygtedes, at englænderne havde kastet illegale våben ned, blev der aktivitet, for af faldskærmsstoffet kunne der sys konfirmationskjoler eller cottoncoats. Var man ikke så heldig, måtte man ofre et par lagner, der blev syet om og imprægneret til de eftertragtede cottoncoats.

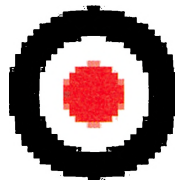

Vi måtte også vænne os til luftalarmer, hvor vi skulle gå i beskyttelsesrum – ærgerligt hvis det var ved skolens sidste time, så man skulle sidde indespærret efter skoletid – hvis man kunne, så stak man af !

I kælderen på teknisk skole var der indrettet offentligt beskyttelsesrum med alle kældervinduer dækket med tykke sandsække-mure. Når den uhyggelige lyd fra sirenerne lød – specielt om natten lød den ekstra uhyggelig – og meldte om luftalarm, søgte folk herved forsynet med tæpper og puder og halvsovende børn. Fra trappens øverste afsats kunne man så i klare nætter mod syd se lysglimt, når den tyske by Lübeck blev bombet. Der var tyske soldater overalt – ”Grand Hotel” var deres base, dér hvor vi ellers gik til dans og til afdansningsbal.

Vor første (uvidende) begejstring ændredes til had og vrede. Det var almindeligt at gå med en tophue, hæklet i forskellige farver. Nu havde vi næsten allesammen Royal Air Force-farver i midten og det var en yndet sport at kaste huen hen foran en tysk soldat – så følte vi os meget modige.

På vore spejdeture kom vi af og til forbi en mark lidt uden for byen. Den var omkranset af træer og buske og der var rammet pæle ned med en vis afstand. En tung frygt sneg sig ind over os, for ”man” sagde, at her blev frihedskæmperne skudt af tyskerne.

Min far var som sagt pedel på teknisk skole og stod hver aften kl. 18.00 og tog imod eleverne. Han havde et godt forhold til de unge mennesker. Tyskerne havde et godt øje til dem som potentielle sabotører, det gik også lidt ud over os. Der var mange razziaer. Min

mor var alvorligt syg af kræft og var indlagt på Finsen i København. For at lette hende havde min far frankeret nogle kuverter og forsynet dem med adressat og afsender. Ved en af razziaerne faldt en tysker over det og forhørte min far intens om, hvorfor adressat og afsender var skrevet af samme person. Skuffer, skabe, møbler blev grundigt undersøgt. Et par ældre tyskere kom ind på mit værelse – jeg havde som alle unge billeder og plakater på væggene – og den ene bemærkede: ”Sie hat jah Bilder” – i et sekund følte jeg lidt underligt, at ikke alle tyskere var udyr, men iblandt var der også mennesker.

Politikreds
Legitimationskort
 for
Sikkerhedsområdet i Jylland.

Nr. 10

Navn Valborg F. Pedersen

Stilling Hjemsb.

Bopæl Paverstræde 12, Kalmindbjerg

Født d. 31/3 1905 i Hjørring

Indehaverens
 Underskrift Valborg Pedersen

borg Politikregister
 d. 1919 1941.
 J. Hansen
 Nordbrosk

Kortet skal altid medføres.

O. O. B. & Co.

Her er min mors legitimationskort, udstedt 19. september 1941. Det var en anden ubehagelig ting – alle voksne skulle altid bære deres legitimations-kort på sig. Efterhånden blev der mangel på mange ting. Nogle ting kunne slet ikke skaffes mere – tøj blev syet om og mad fik jeg da hver dag. Jeg kan ikke huske, jeg led nød – men jeg kunne altså ikke fordrage kålrabi. Det kunne mine forældre heller ikke, så den spise fik vi heldigvis sjældent.

Når min mor var indlagt på Finsen, var jeg efter skoletid alene hjemme i det store hus. Det var ikke altid rart, når en flok tyske soldater, (fuldt bevæbnet) fór fra rum til rum, eller når jeg ud ad vinduet så, at skolen var omringet af soldater, der stod med et par meters afstand med hævet gevær rundt om hele skolen. Sammenlignet med hvad der skete rundt i Europa, var det jo fredeligt (*tænkter jeg i dag, men det gjorde jeg ikke dengang*).

København, den 26. August 1943.

Bekanntmachung!

Die folgenden Ereignisse haben gezeigt, dass die deutschen Besatzer nicht mehr in der Lage sind, Ruhe und Ordnung in Dänemark aufrechtzuerhalten. Die von den Besatzern vorgenommene Verhaftung eines dänischen Mannes gegen die deutsche Wehrmacht ist ein klarer Beweis für die Unfähigkeit der deutschen Besatzer, die Ordnung in Dänemark aufrechtzuerhalten zu können.

militärischen Ausnahmezustand für Dänemark

Mit sofortiger Wirkung werden ab dem:

- Die Besatzer und Angehörigen der öffentlichen Behörden sowie alle Fremden, welche loyal verhalten sind, in den Lagern der Besatzer interniert werden.
- Zusammenkünfte von mehr als 5 Personen – in der Öffentlichkeit – sind verboten, dergleichen alle Versammlungen, auch die religiösen öffentlichen.
- Die Besatzer werden auf Befehl der Besatzer interniert: Für diesen Zweck sind auch alle Verleihen der Besatzer interniert.
- Jeder, der die Besatzer interniert, wird bestraft werden.
- Jeder, der die Besatzer interniert, wird bestraft werden.
- Jeder, der die Besatzer interniert, wird bestraft werden.

Gegen Verstoß gegen diese Bestimmungen, insbesondere gegen die Bestimmungen, welche die Besatzer internieren, wird die volle Gewalt angedroht.

Die Besatzer sind in Dänemark, die sich nicht der militärischen Gewalt der Besatzer widersetzen, interniert und interniert. Die Besatzer sind in Dänemark, die sich nicht der militärischen Gewalt der Besatzer widersetzen, interniert und interniert.

Der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark.

København, den 26. August 1943.

Bekendtgørelse!

De således Begivenheder har vist, at den danske Regering ikke mere er i Stand til at opretholde Ro og Ordre i Dänemark. — De af Besatzerne foretagne Forhænderinger er et tydeligt Bevis på den Uevne, som den danske Regering har vist i at opretholde Ro og Ordre i Dänemark.

militære Undtagelsestilstand i Danmark

Med øjeblikkelig Værkt træder i kraft følgende:

- Indvånere og Funktionærer af alle offentlige Forretninger og Institutioner skal bevæbnet være og opbevare deres Forhænderinger. De skal overholde alle Anordninger, som bliver givet af de tyske Besatzer.
- Zusammenkünfte og Samlinger af flere end 5 Personer på Gader og på alle offentlige Steder er forbudt, ligesom er alle Foranstaltninger, som kan have tilvirkning af at fremme den offentlige Samfund.
- Lokationer af Funktionærer af offentlige Forretninger og Institutioner skal bevæbnet være og opbevare deres Forhænderinger.
- Indvånere af alle offentlige Forretninger og Institutioner skal bevæbnet være og opbevare deres Forhænderinger.
- Indvånere af alle offentlige Forretninger og Institutioner skal bevæbnet være og opbevare deres Forhænderinger.
- Indvånere af alle offentlige Forretninger og Institutioner skal bevæbnet være og opbevare deres Forhænderinger.

Overtrædelse af disse Bestemmelser vil blive straffet med de tyske Lovbestemmelser.

Med Væbningstilstand i Dänemark, vil der indføres alle de tyske Lovbestemmelser.

Følgende Regler i Danmark, som efterkommes disse på tilsvarende Lovbestemmelser i Dänemark, skal opbevares og opbevares i Dänemark.

Den Overbefalende for de tyske Tropper i Danmark.

af pigerne begyndte at komme sammen med dem, men det blev der ikke set på med milde øjne. Den dag før vi rundt til deres bopæle, råbte skældsord og knuste ruder.

Nogle politifolk undgik den frygtelige skæbne at blive sendt til Tyskland i koncentrationslejre. De nåede at "gå under jorden" i tide. I skolen kunne en lærer af og til gå hen til en skolekammerat og sige, hun skulle skynde sig hjem. Så vidste vi gysende, at hendes far med livet som indsats var dukket frem af sit skjul for at se til sin familie og få anskaffet sig livsnødvendige ting, såsom mad og tøj.

Da der nu ikke var nogen politimyndighed, blev der oprettet et civilt hjælpekorps, de såkaldte "føl". De havde station i kælderen på teknisk skole. Jeg gik en gang imellem ned og snakkede med dem.

Dengang var der nogle afsindigt strenge isvintre. Vi frøs med anstand, for brændsel var rationeret. Pensionister (aldersrentenydere) fik lidt ekstra rationeringskort, så når jeg skulle ordne lektier, gik jeg op til min farmor og fik varmen dér. Ellers krøb vi sammen i køkkenet, tændte gasovnen og kunne så holde den værste kulde væk – men man blev lidt tung i hovedet af mangel på ilt.

Lovløsheden florerede, nogle mennesker snød andre samvittighedsløst. Teknisk skole skulle varmes lidt op om aftenen, så eleverne ikke frøs helt til is. Min far havde købt et læs tørv. Det så fint og godt ud, da vognmanden kom med det, men da det var læsset ned i fyrrkælderen, begyndte de fine tørv at tøjle op og endte med at blive til det bare smattede jord. (Jeg kan stadig genkalde mig den bitre lugt af "løbesod").

Manglen på alt blev værre og værre, tyskerne eksporterede jo alt. Når jeg var på sommerferie hos mine bedsteforældre i Bagterp lige syd for Hjørring, kunne vi se den ene kilometerlange række af godsvogne efter den anden på vej syd på med forsyninger til Tyskland.

Der kørte heller ikke ret mange tog. De der kørte, var så overfyldte, folk stod som sild i en tønde og måtte smide deres kuffert ud ad kupévinduet og selv hoppe efter. En tur fra Kalundborg til Hjørring var en lang oplevelse: kl.12 med færgen til Aarhus, derfra med tog til Hjørring, hvorfra vi kl. ca. 3 næste morgen trætte traskede ad grusvejen mod Bagterp.

Under besættelsen opstod et vældigt sammenhold og en stor nationalfølelse. Næsten alle bar kongemærket, kongen, Christian X, blev et ikon, vi gik "Algang" og vi gik til "Alsang", som foregik på Torvet eller vi mødtes i "Gryden" på Møllebakken – vi var mange og vi bare sang og sang.

Tyske soldater i en antiluftskys-"rede" der var bygget ud i Houet ved siden af stien, der førte op til radiostationen og badeanstalten. Når vi havde gymnastiktime om sommeren, gik vi fra skolen og ud til Gisseløre og passerede dem på vejen ud til badeanstalten. Ofte vendte vi demonstrativt hovedet den anden vej.

Tyskernes propagandamaskine kørte heftigt. I et tysk magasin – jeg kan ikke huske navnet – var vist en brandtomt som eksempel på ”englændernes terror i Danmark” – men det forestillede et hus, der var brændt ned på ”fredelig” vis. Det lå, hvor nu Skibbrogården ligger.

Vi hørte hver aften den illegale og skrattende radio fra London og endelig den 4. maj 1945 kom meddelelsen om, at tyskerne havde overgivet sig, **Frihedsbudskabet**, (jeg kan stadig høre det for mit indre øre).

Alle fór ud på gaderne, alle jublede overstadigt – tyskerne jublede ikke. Måske pga. deres vrede eller frustration kom det til skyderi, og der opstod panik, og jeg kom væk fra min far. Mine minder om den aften er lidt blandede, men bittert måtte det være for familien til den unge mand, der så meningsløst blev dræbt af tyskerne på besættelsestidens sidste aften.

Opgøret efter befrielsen 5. maj 1945 var ikke helt smukt. Teknisk skole var kommandocentral og jeg så fra vore vinduer lastvogn efter lastvogn komme med ”landsforrædere” stående på ladet med armene over hovedet eller tyskerpiger, der var blevet klippet skaldede. Der var en forståelig vrede mod dem, der havde svigtet, havde samarbejdet med eller arbejdet for tyskerne eller helt afskyeligt havde været ”stikker”, men i ophidselsen blev også nogle uskyldige taget med.

I vort ”bagagerum”, (et rum hvor vandrerne om sommeren kunne få låst deres bagage inde), blev en tysk marinesoldat interneret. Jeg ved ikke, hvorfor han skulle sidde der, men min far syntes, det var synd for ham og helt vildt og uden for reglerne, inviterede han ham ind i vor stue til aftenkaffe.

I mange år satte folk levende lys i vinduerne 4. maj om aftenen. I 5-året for befrielsen satte min stedmoder lys i alle teknisk skoles vinduer, det samme blev gjort i Kaalund Klosters vinduer – det var utroligt smukt.

Endnu så mange år efter får jeg gåsehud ved lyden af taktfast tramp af militære støvler eller lyden af en sirene. Jeg får en sær vemodig følelse, når jeg genhører Frihedsbudskabet eller når jeg hører nogen synge ”*Altid frejdig, når du går...*”

Der er skrevet mange og tykke bøger om krigen og besættelsen, men dette er, hvad jeg kan huske om den halvstore piges oplevelse af den periode.

Luthers Bibel

På forårets slægtsforskerkursus på Kalø, besøgte vi Rosenholm Slot. Et fantastisk smukt sted. Rosenholm Slot er mest kendt for, at det var stedet hvor de optog julekalenderen, "Jul på Slottet" med Miamaja og prins Valentin.

Men slottet har en helt egen historie. Rosenholm slot blev bygget af rigskansler Jørgen Rosenkrantz. Det stod færdigt i 1570 og har tilhørt slægten lige siden. Den jyske slægt Rosenkrantz var i mange århundreder én af de rigeste og politisk mest magtfulde i Danmark. Rosenkrantz'erne var også tæt knyttet til kongen, og mange af Rosenkrantz'erne havde plads i rigsrådet. I dag er det den 18. generation af slægten Rosenkrantz, som administrerer slottet.

Slægten Rosenkrantz er både en af de ældste og en af de godsrigeste danske adelsslægter. Som for flere middelalderslægters vedkommende, er den tidligste historie omgivet af sagn. Rosenkrantz slægten er således ofte blevet set i sammenhæng med slægten Stygge. Disse to slægter skulle have samme fælles forfader, - Prins Stygge år 650. Slægten kan dog med sikkerhed føres tilbage til 1308 til Ridder Iver.

Ridder Erik af Hveringeholm skulle i sin tid ca. 1350, have draget til Rom og af Paven modtaget den rosenkrans, som senere gav slægten sit navn. (Rosenkransen er ikke afbilledet i selve våbenskjoldet, men ligger som en krans i hornene på den hjelm, der ofte vises i sammenhæng med våbenskjoldet.) Slægtsnavnet blev dog først almindeligt i 1524, efter Frederik den 1.s forordning om at antage faste familienavne.

Ifølge en spådom skal Rosenkrantz slægten aldrig uddø. Det blev spået slottets stamfader, rigsråd Jørgen Rosenkrantz, at hvis han rejste sit slot i sumpen, hvor det nu står, ville hans slægt bestå til evig tid.

Gennem de mere end 400 år slottet har bestået og huset mange generationer af skæbner, har det også været omgivet af sagn og gamle fortællinger om spøgerier.

Gyldenstiernes værelse, der i gamle dage var Rosenholms mest statelige gæsteværelse, har sit navn fordi Gyldenstierne, fra nabogodset Møllerup, boede her når de overnattede på Rosenholm. Dette værelse er også mest besøgt af spøgelser.

I gamle dage lagde man uønskede gæster i dette værelse, og hvis det ikke var en Gyldenstierne, rejste de altid næste dag.

Der skulle endda være indemuret en datter i en af væggene i værelset ved siden af de mange bibles.

Én af biblesne skulle være Luthers bibel. Men mange lærde besøgte Rosenholm og også Luther, og det siges at han glemte sin bibel her på Rosenholm, og at man glemte at fortælle ham det. Martin Luther levede fra 1483 – 1546. Luther var den centrale person i opgøret med det katolske pavedømme. Han mente, at mennesket ikke kunne frelse sig selv ved sine egne gerninger, og at alt afhang af Guds nåde.

Luther udgav selv flere bøger, hvor han argumenterede for sine synspunkter. Ud over at skrive lærebøger i, hvad der ifølge ham var det mest centrale i kristendommen, oversatte han også Bibelen til tysk. Bibelen er ifølge Luther Guds tale til mennesker.

Derfor mente han også, at enhver skulle have mulighed for selv at læse den på sit eget sprog. Oversættelsen er blevet rost for sine sproglige kvaliteter. I den katolske kirke foregik hele gudstjenesten dengang på latin, og privatpersoner kunne ikke få en oversættelse af Bibelen på deres eget sprog. Luther mente ikke, at der var grund til at lægge stor vægt på, hvilken form gudstjenesten havde. Ud af de syv sakramenter, som man havde i den katolske kirke, bevarede Luther kun dåb og nadver.

Bilberne her forinden til højre stod på Rosenholm Slot og det er biblen i midten, der er Luthers. Det andet foto er et maleri af Martin Luther.

Stærke kvinder i 1700-tallet

Af Kathrine Tobiasen

For et almindeligt moderne indstillet hunkønsvæsen – strømperne behøver såmænd ikke at være specielt røde – kan det være en næsten chokerende oplevelse at bevæge sig tilbage i tiden og erfare, hvor tilbagetrukket en rolle kvinderne har spillet. De havde ikke stemmeret og måtte, hvis den beskyttende mandlige vinge i form af først far og dernæst ægtemand forsvandt, straks tiltage sig en lavværge, for uden myndighed gik det naturligvis ikke.

Længere tilbage optræder damerne ikke engang i kirkebogen: Børnene er *mandens* børn, som når man kan læse, at ”Jens Hansen lod sit barn døbe”. Omkring 1780 kommer der er forordning, der tilsiger præsterne at indføre moderens navn i kirkebogen, men det har ligget lidt tungt med at efterkomme ordren hine steder. I Ansager, Ribe amt må provsten således den 5. maj 1782 komme med en påmindelse til pastoren: ”Uagtet det ved Synoden er indskierpet at Moderens Navn lige saavel som Faderens skal ved Børnenes Daab anmeldes, sees dog sligt til Dato ikkun at være efterkommet saaledes, at Moderen nævnes til sidst, da dog Forældrenes Navne samlet bør nævnes.”¹

Når konerne begravnes findes det ofte fuldt tilstrækkeligt at nævne, at Jens Hansens Enke blev jordet xx dato. Selv ved vielsen kan man, hvis man er rigtig uheldig finde en indførsel a la ”Jens Hansen og Mads Niensens datter af Bjergby copuleret”. En pige kan således gå gennem livet uden at hendes navn er indført i bogen.

Så meget desto mere opmuntrende er det så at støde på kvinder, der på en eller anden måde har skilt sig lidt ud. Vi taler ikke her om kendte adelige fruer eller de få kvindelige skribenter, der findes, men om ganske almindelige piger og koner, der har gjort noget, der viser, at de i hvert fald har haft ben i næsen – for naturligvis har de også eksisteret dengang, myndighed eller ej!

Jeg har blandt mine aner tre af slagsen, mormor, mor og datter, som jeg synes fortjener, at der ristes en ekstra rune over dem.

Første generation.

Vi lægger ud i Farup sogn ved Ribe, hvor Andreas Hansen Windfeldt omkring 1700 residerer på den store marskgård Tanderupgård. Hans far Hans Nielsen Windfeldt har været en mand af betydning i det lille samfund. Han opnår at få rejst en gravsten i kirken, som stadig er bevaret, om end så slidt, at ikke al teksten lader sig tyde: Hans Nielsen Windfeld, defoged over ..., d. 1700 i hans alders ... år, og hans anden hustru Barbara Knudsdatter Windfeld, d. 17. okt. 1708. De levede i et kristelig ægteskab i 43 år og fik fem sønner og 4 døtre²

---

¹ Ansager Kirkebog 1744-93, s. 28

² Danmarks Kirker: Ribe Amt, hæfte 32. Nationalmuseet, 1996, s. 3302

Den ældste søn er Andreas, og han er gift med Johanne Marie Andreaskone (der er den igen!!). Deres andet barn er Barbara, der bliver født i foråret 1693 – det er før den ældst bevarede kirkebogs start, men ved begravelsen opgives hendes alder ret præcist, derfor kan vi være nogenlunde sikre på fødselstidspunktet.

Tiden – slutningen af 1600-tallet – er en krisetid, hvor kongen arbejder på at få landet på ret køl efter langvarige krige, men vi må formode, at Barbara og hendes søskende, som hun har 12 af, de fleste dør dog tidligt, vokser op i rimeligt gode kår. Gården er stor, og marsken giver basis for kvægavl og studesalg og dermed - velstand.

Knap 23 år gammel bliver hun viet til Niels Mortensen af Kjærboel, Farup. Vielsen finder sted den 12. marts 1716 i Farup kirke. Hans herkomst kendes ikke med sikkerhed, men han er født 1689, og han har en bror Terman Mortensen, der er handelsmand i Ribe.

The image shows a handwritten entry from a church book. The text is written in a cursive script and is somewhat faded. The legible parts include: '1716. Martij. Taaub Jagen post Dom. i Farae', 'brønnen af de konfessionerne ved Looorlamatione', 'Capitelret Kiøls Mortensen i Kiøbøl med', 'Barabra Andersen Wirtfeldt fra Tanderup.' The entry is dated '12. marts 1716'.

Barbaras vielse, indført i Farup sogns kirkebog 1716

Der er ingen fødegård til nogen af siderne, som det unge par kan overtage, men de får i stedet en gård i Kirkeby, stadig Farup sogn.

Det er en stor gård, som er delt i to halvgårde; den anden gårdpart bebos af en lejer, men avlingen drives af Niels, der har haft et hartkorn på 6 tdr. 4 skp. 1 fd. 1 alb. at gøre godt med. Naturligvis har Andreas sørget for at få sin datter bortgiftet i passende forhold.

*Farup kirke
(tegning: Inger Tobiasen)*

Niels er tilsyneladende en stridslysten person. Han har flere retssager kørende, bl.a. strides han med sin kones halvfætter Hans Nielsen Windfeldt om indgrøftningen af et stykke eng. Den 6. august kommer det til et sammenstød i engene, som får Niels til at indsende en klage, der går på, at han "som sagesløs mand udi Tanderup og Kirkeby Enge skal være ved voldsom overlast begeget"³. Disse "haarde angribelser" får til gengæld Hans Windfeldt til at reagere med en kontrastævning.

Sagen ruller ved retten mellem de to "trættekære herrer" og deres prokuratorer med mange juridiske omsvøb og henvisninger til lovparagraffer. Niels har indhentet to vidner, men desværre for ham kan modpartens prokurator påvise, at det ene vidne, "et Quindfolk", er forsynet med en hukommelse, der ikke helt står til troende, hvorefter det andet vidne kan afvises, fordi et vidne er intet vidne - loven befaler "tvende personers overensstemmelse"⁴

Hvordan Barbara har haft det med disse trakasserier, oven i købet med en af hendes slægtninge, kan vi ikke vide noget om, men hun har jo nok stået ved mandens side som den gode hustru. Niels dør den 15. maj 1746, inden sagen har fundet sin afgørelse, og i skiftet efter ham får Barbara pålagt at få afsluttet sagen. Hvad hun givetvis har klaret.

Samme skifte præsenterer en gedigen overraskelse: Tilsyneladende har det været den almindelige mening i byen, at Niels selv har ejet sin gård, men ved det andet møde i skifteforretningen må noget klares først, for "førend noget videre blev foretaget mødte for Skifte Retten, Velærværdige og høilærde Hr. Christen Bech Provst over Vandfuld Herred, og vedkiendte sig at være Possesor⁵ af dette Stæd, som Sallig Niels Mortensen paaboede og er fradød ..., hvilket hand beviiste med lovformelig Skiøde paa Stemplet Papiir No. 4 til 2 Rd. under Dato 11te Juny 1738, hvilken Skiøde bemelte Herr Provst Bech begierede læst og paaskrevet." Den udlejede halvgård har Niels ganske rigtigt skødt på. Men selv er han fæster. Hr. provsten forsikrer dog at han vil have "Enken med hendes livsarvinger til det beste recommenderet, samt skiftet saa snart giørligt sluttet og fuldendt."⁶

Barbara er nu enke, med 6 børn, hvoraf de fleste dog er voksne og flyttet hjemmefra. Hun kaster sig ikke ud i et nyt ægteskab, men fortsætter driften af gården alene. Ved hjælp af tjenestefolk, for sønnerne har andre planer: En læser teologi, en anden er kunstner og mester for altertavlen i bl.a. den lokale sognekirke, og en tredje slår sig ned som købmand i Varde.

I 1751 er provst Bech, død, og da der i dødsboet kigges nærmere på skødet, viser det sig, at Bech i sin tid har købt gården af Niels Mortensens bror Terman Mortensen, med den clausul, at familien med et bud på 500 rdl., som har været salgsprisen dengang, har ret til at købe gården tilbage.

Den umyndige Barbara kan ikke købe gården, det kan hendes ældste søn Morten, der er blevet sognepræst i Thorning og Karup sogne (hvor han blandt sognebørnene har en flok

---

³ begeget: mødt

⁴ Riberhus Justitsprotokol B.85D-1 fol. 524 ff.

⁵ Possesor: ejer

⁶ Skifte efter Niels Mortensen. Skifteprotokol for Ribe amt, LAV, B9-1215, fol. 27b-38b

indvandrere sydfra, senere kendt som Kartoffeltyskere). Han klarer det juridiske og passer i øvrigt sit job, mens mor fortsat sidder på gården. – Og der kan vist ikke herske tvivl om, at det er hende der har investeret og reelt er ejeren. Da Morten dør et par år senere, nævnes gården i Kirkeby ikke blandt ejendelene.

I 20 år står Barbara for driften, indtil hun i 1765 beslutter sig for at sælge stedet. Ingen af børnene har villet eller kunnet overtage det, så køberen bliver en Engelbrecht Michelsen fra Norge, og købesummen er 2900 rdl. Dertil kommer en aftægtskontrakt, hvor Barbara betinger sig, at hun for sin livstid kan benytte et nyopført hus på grunden samt en lade, hvor hun kan holde sin ko. Hun skal også have et stykke jord, dels til have og dels til koens græsning. Enken bekoster selv det fornødne hegn, der skal sættes op, men reparation og vedligeholdelse fremover påhviler køberen. Sønnen Anders, kunstneren, er under mors beskyttende vinger, han skal bo i huset sammen med hende, og skulle han overleve hende, “da skal hand ligesom og paa samme maade som hans Moeder hans hele Liftstid, saafremt hand i eenlig Stand forbliver, nyde Huuset og ovenbemeldte Grund til frie beboelse og brug, men efter Hans Moeders Død, Nyder hand til Kører ingen græsning eller foeder.”

Barbara lever endnu syv år. Skiftet efter hende viser, at hun har været en særdeles holden dame. Hun tituleres “Madame”, og selv hendes beskedne aftægtsbolig har i høj grad skilt sig ud fra bondehjemmene, med en overflod af møbler og husgeråd. Der er læderstole til et helt spisebord og et par lænestole, hun har ejet et - ganske vist - ”edærvet” klaver, og der er gardiner for vinduerne og masser af “skilderier” på væggene. Endda blomster og krydderurter i potter har hun smykket sin stue med. Hun har kunnet dække bord til mange gæster med sit blå og hvide hollandske stentøj, og sølvtøjet har været rigeligt, en del af det er arvegods fra 1715 og -16. Der er vinglas og ølglas, kaffekander og thepotter og kopper. Ting i kobber, messing og tin. I Barbaras køkken har man fremtryllet sjældne delikatesser, det vidner husgeråd som tærte- og søsterkageforme, vaffel- og gode-råd-jern og flere stor fade, bl.a. et fiskefad om! Bøger har hun heller ikke savnet, og udvalget viser, at hun har haft tanke på sin evige salighed og i øvrigt har været optaget af tidens pietistiske vækkelse. Først nævnes en “Stor Dansk Bibel in fol.”, vurderet til hele 2 rigsdaler og desuden “Biskop Brorsons⁷ Psalmebog”, Johan Arnds⁸ “Sande kristendom”, en opbyggelig pietistisk bog af udenlandsk oprindelse og syv andre gudelige bøger.

Foto: Ål kirke

⁷ Brorson var biskop i Ribe 1741-64

⁸ Johan Arnd var generalsuperintendent i Celle i Tyskland, død 1618

Men mest imponerende er nok hendes garderobe, selv med nutidige øjne er den flot. Der er fem adrienner, et par stykker i silke damask, og masser af jakker, trøjer og skørter. Silke nævnes igen og igen, sammen med et "Cammer Dugskniplings Tørklæde" og en "sort Fløyels Kyse". Til udendørsbrug har hun kunnet vælge mellem en "Silke Kaabe med 2 Sølv Hager i", en "Blaae Ulden Damaskes Erme Kaabe med 2 Sølv Hager i" og en "sort Ulden Damaskes Dito med sølv hager forret med graaeværk". Om det så er et fiskebensskørt, så tælles det blandt klædningsstykkerne Det eneste der ikke er nævnt er sko og strømper, men det kan næppe tænkes, at hun har måttet undvære den slags?⁹

Anden generation.

Johanne Marie Nielsdatter Windfeldt er yngste datter af Niels og Barbara. Hun er døbt den 9. marts 1732 i Farup kirke.

Hun er en forbavsende pige. I en stor slægtsbog over Windfeldt-familien¹⁰ forsvinder hun helt ud af historien, det nævnes blot at hun er gift i Broager, der ligger på Als, men intet om evt. efterkommere. Der er en god grund til, at man har tabt sporet af hende, for i virkeligheden er hun gift i Broeng, en bebyggelse i Aal sogn vest for Varde! Rent bogstaveligt bliver hun gift i Broeng, for vielsen foregår hjemme i stuen på brudgommens fødegård, den 14. december 1752, et par uger før hun, 20 år gammel, nedkommer med sit første barn.

Hvordan er hun overhovedet havnet her, på et i forhold til hendes fødegård beskedent sted i det karrige sogn nordpå? Ved et bryllup tilsyneladende uden hendes mors velsignelse? Og med en ægtefælle, som ikke har egen (fæste)gård og strengt taget ikke er i stand til at forsørge hende? Er hun stukket af hjemmefra for at følge sit hjertes udkårne?

Der kan ikke herske tvivl om, at hun har mødt sin tilkommende, Niels Sørensen af Broeng, da han har tjent i Farup. Mange unge fra Aal og nabosognene har langt tilbage i tiden tjent nogle gode ekstra skillinger ved at drage til de fede marsk-egne omkring Ribe og Tønder og her fungere som fremmedarbejdere. Niels, der ikke er udset til at være den, der skal overtage fæstet på sin fødegård, har taget turen til Farup og søgt arbejde der. Trafikken fra sognene omkring Varde Å til marskgårdene fortæller Erich Pontoppidan om i sit Danske Atlas, hvor han skriver: "Fra disse Egne udgaaer aarlig en god Deel unge Karle og Piger til Marsklandene og Holsten for at fortiene noget, hvilket haver den Nytte, at de lære og føre med sig tilbage et og andet nyttigt Handgreb i Landvæsenet og Oeconomien, saasom at opgrøfte og inddige deres nedrige (dvs. lavtliggende) Marker, at bygge med Grundmuur i steden for Bindingsverk og Leervegge, hvilket her paa syndre og vestre Kanten nu meget bruges, og hvortil de har indrettet adskillige Tegl-Ovne."¹¹

---

⁹ Skifte efter Barbara Windfeldt. 1777. Skifteprotokol for Ribe Amt, B 9-1220, s. 340-53.

¹⁰ Mary Windfeldt Kaiser, Slægten Windfeld, Dansk Historisk Håndbogsforlag, København, 1979.

¹¹ Erich Pontoppidan, Den Danske Atlas, København, 1769, V, 2. s. 658

Hvorvidt Johanne Marie har fulgt sit hjerte og handlet helt på egen hånd, da hun blev gravid, kan vi ikke vide noget om. Men Barbara besøger så vidt vides aldrig sin datter i Broeng. Ingen af familien optræder som faddere for Johanne og Niels' børn. Og selv da der bliver sendt bud til den gamle frue i Kirkeby, efter at både Johanne Marie og Niels er død af en grasserende sygdom, efterladende sig 5 mindreårige børn, lader hun sig ikke bevæge – der er naturligvis også langt fra Farup til Aal! Men – den første søn og datter nr. to opkaldes efter mor-forældrene, og flere af de andre børn får navn efter Johannes søskende. Helt galt har det ikke stået til mellem de to familier. Og det ligger fast, at Niels modtager et pænt beløb, 200 rdl., fra sin svigermor, hvorefter han giver afkald på yderligere arv efter sin hustrus forældre.¹²

Som nævnt har Niels ikke egen gård at råde over. Fødegården er gået til hans storesøster og hendes mand, så Niels er overladt til at vente på sin chance og i mellemtiden være indsidder på Broenggård. Heldigvis for ham, men nok tragisk for familien, dør både svoger og søster af pludselig opstået sygdom i 1755, og Niels tager over efter dem, hermed også ansvar for et par nevøer. Nu kan han byde sin brud nogenlunde ordentlige forhold på en af sognets bedste gårde.

Johanne Marie er vant til store og gode forhold hjemmefra, og hun tager nogle skikke med sig. I Broeng indretter hun et "linnedskab", noget som ellers må have været aldeles uset i bøndergårde der på egnen. Hun ser også ud til at have haft tid til at forsyne sit linned med broderede monogrammer; det fremgår af skiftet, hvor linned og dækketøj får sit eget afsnit. I linnedskabet findes "1 Dreils Dug, 2 hvide med Nafn H.M.N.D og 1756 (det kunne ligne en del af brudeudstyret, hvis det ikke havde været for det faktum, at det er jo broderet fire år efter vielsen!), 1 liden Dito Dug, 1 dito Handdug, 1 liden Dreils Dug, 1 pr. fiin Hørgarns lagner, 1 pr. dito Pudevaar med Nafn, 1 blaae hiemgiordt Omhang med hvide litser".¹³

Johanne Marie føder 9 børn, hvoraf de tre dør som spæde. I 1770 rammes gården igen af sygdom, og både Niels og Johanne Marie, samt deres 10-årige datter Barbara er blandt ofrene. De efterlader sig 5 børn, der er mellem 16 og ¾ år – og en gård, der skal drives videre.

Tredie generation

Hvad gør man nu med gården og børneflokken? Jo, man griber til det mest nærliggende: Skifteforvalteren, fru Dorte Margrethe Hansen til Hesselmed, ønsker at lade gården blive på familiens hænder, "at see en af Børnene Conserveret ved gaarden til dens i Fæstetagelse... og Stervboens Midler saa længe maatte indsættes, til Een af Børnene kunde opnaae den Fuldkommenhed, Stædet at tage i Fæste"¹⁴. Deres farbror Bonde Sørensen udpeges til at

---

¹² Riberhus Skøde & Panteprotokol, LAV, B85 D SP1, fol. 279b

¹³ Skifte efter Niels Sørensen og Johanne Marie Nielsdatter. Hesselmed Skifteprotokol 1758-1808. Landsarkivet, Viborg G 459 nr. 27 s.169-180.

¹⁴ Ibid.

føre opsyn. Han må føre dagbog over alt, hvad der går ud og ind af gården og forespørge hos husbonden, hvis han ønsker forandringer, forbedringer, køb eller salg.

Det ældste barn er Maren, døbt den 7. april 1754. Og det er hende, der tænkes på, når familien skal "conserveres ved gården". Hendes ældste bror Niels er kun 14 år, og det ville vare længe, før han var moden til at blive ansvarlig for en gård. Men selv en meget ung pige kan giftes med mand i den rette alder og af den rette støbning.

Allerede året efter er løsningen klar. Man har fundet et passende parti til Maren: En 34-årig slægning af den gamle farmor, der stadig lever på Broenggården, vil være i stand til at drive gården som sig hør og bør. Hans navn er Niels Jensen, og han må forpligte sig til:

1. at svare alt hvad der måtte være af gæld m.m.
2. at han sørger for den gamle aftægtskone, at hun får hvad hun kan være tilstået og lovet af hans forgængere, "som en brav og skikkelig gammel Kone tilkommer at omgaas."
3. at tage sig af de tre umyndige børn på stedet (den næstyingste, Edel, har mormor i Farup taget til sig). De har krav på "Ophold, Føde, Klæde og Education med anden Christendomsøvelse, til de en hver for sig fylder deres 18 aar"¹⁵.

Hvad Maren så har sagt til aftalen er mindre væsentligt i denne sammenhæng. 17 år gammel er hun gift, husmor i en stor husstand og ansvarlig for sine små søskende. Men Niels Jensen kan jo meget vel have været en udmærket ægtemand – de to får et par børn og alt går tilsyneladende som det skal, indtil manden med leen igen viser sig i Broeng og tager husbonden med sig.

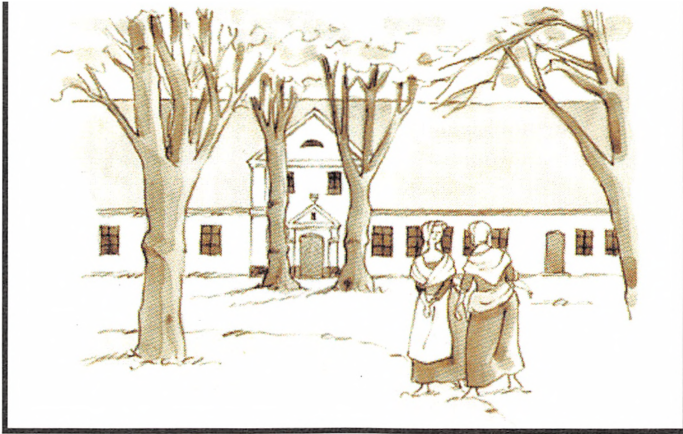
21 år gammel og med gård og børn har Maren kun ét valg. Hun må forsynes med en ny ægtefælle. Igen vender man tilbage til den gamle bedstemors familie for at finde en mand, der lever op til kravene. Christen Nielsen er søn af en yngre halvbror til farmor.

Han er en driftig mand, der forstår at få velstand ud af sit brug. Og han kan investere de kontanter, han råder over, så de giver overskud. Han er fæster som sine forgængere på gården, men ikke desto mindre er han i stand til at støtte flere selvejere med større lån. Penge som han til dels har tilegnet sig gennem de arvelodder hans kone har modtaget fra gamle Barbara i Farup. I første omgang er der 28 rdl. 2 mk., senere skal børnene i Broeng have deres andel af de beløb, som mormoren har arvet efter to tidligere afdøde sønner. Det drejer sig for Marens vedkommende om 34 rdl. 5 mk., som den 7. november 1785 udbetales til hendes ægtefælle¹⁶ - som sig hør og bør, da det er ham, der har myndigheden over hende...

---

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Hesselmed Overformynderiprotokol 1764-1807. LAV, G 459 - 31

Gårdspladsen på Hesselmed, hvor både anden og tredje generation af vores familie var fæstere (tegning: Inger Tobiasen)

Maren og Christen får 7 børn, de kommer med 2-3 års mellemrum, og Maren har tilsyneladende passet sit husmoderhverv efter bogen. Men hun bliver ikke gammel; måske kommer hun aldrig rigtigt til kræfter efter den sidste fødsel, idet hun dør $\frac{3}{4}$ år efter at hun har født sønnen Niels Christian, 37 år gammel.

Der er umyndige børn i ægteskabet, så der skal skiftes. Og her springer en bombe. I boet findes, som det lakonisk nævnes: Reede penge som Enkemanden icke kiende ved hun ejede - 400 rdl.¹⁷

Hvor Maren har disse penge fra vil for evigt forblive en gåde. Arven, hun modtager, udbetales til hendes ægtefælle, som derfor i høj grad kommer til at kende til dem. 400 rdl. er rigtigt mange penge i 1791, og det forekommer ganske urealistisk, at en husmoder skulle kunne stikke så mange penge til side. Har hendes mor eller mormor stukket hende beløbet under bordet? Men hvad har hun samlet sammen til?

Vi får aldrig svaret på disse spørgsmål, Maren har ikke efterladt sig breve eller dagbøger. Men hun har haft sit eget stille stærke liv ved siden af den reglementerede madmoder-tilværelse. Det kan vi andre så spekulere over. Hvad ville slægtsforskningen være, hvis vi ikke havde den slags gåder at fundere over?

---

¹⁷ Skifte efter Maren Nielsdatter, Broeng. Hesselmed Skifteprotokol 1758-1808, LAV, G 459 nr. 27, fol. 446-48.

Efterårsprogram 2011

Onsdag, den 14. Sept. 19.00:

FamilySearch.org. Mormonkirkens hjemmeside.” A.M. Krogh-Thomsen. FamilySearch hjemmesiden er blevet ændret pr 8. dec. 2010, så den nu indeholder både en ny og en ældre udgave. Hvorfor 2 sider? Hvilke nyheder er der kommet, som vi alle kan være med til at opbygge, og hvilke søgninger virker stadig bedst i den gamle udgave. Det vil blive en praktisk gennemgang af både den nye og gamle hjemmeside, samt fordelene ved at kombinere søgninger med brugen af hjemmesiden Hammerum-Herred.dk Samt lave forældresøgninger efter børn til et bestemt forældrepar.

benytte vedr. slægtsforskning i Nyboder. Man kan følge familierne, som flytter rundt i Nyboder ved hjælp af Nyboders Husbøger, en guldgrube af oplysninger, ligesom såvel skoleundervisningen som arbejdslivet er grundigt beskrevet i protokoller. Har man tømmere mænd blandt sine Nyboder aner, kan man måske få et godt tip ved foredraget. Mange af Holmens folk boede jo i Nyboder.

18

661241

STATE OF ILLINOIS,
COUNTY OF COOK.

I hereby certify that Mr. William Vick and Miss Emma were united in Marriage by me at Chicago in the County of Cook and State of Illinois, on the 27th day of April, 1914.

Witness, ROBERT M. SWETZER, County Clerk of the County of Cook and the Seal thereof at my office in Chicago, this 27th day of April, 1914.

Signed: Robert M. Swetzer, County Clerk.

FILED IN ILLINOIS,
COUNTY OF COOK.

Witness, ROBERT M. SWETZER, County Clerk of the County of Cook and the Seal thereof at my office in Chicago, this 27th day of April, 1914.

Signed: Robert M. Swetzer, County Clerk.

Onsdag den 12. Okt. kl. 19.00: ”Nyboder”
Lone Wredstrøm, biblioteksassistent vil med baggrund i sin egen forskning i Nyboder-slægter og som bestyrelsesmedlem for lokal-museet Nyboders Mindestuer fortælle om de meget specielle forhold og arkivalier, man kan

Husk slægtsforskerdagen. Lørdag den 22. Okt. Kl. 9.30-15.15 i Valby Kulturhus, Valgårdsvej 4. 2500 Valby, ikke langt fra Valby S-Station. Årets Tema” **Købstadsliv i 1700-1800 tallet**”. Dette er emner som har berørt mange af vore forfædre. Vore 3 foredragsholdere vil fortælle om dette. Nogle vil inddrage relevant kildemateriale til belysning af disse emner og fortælle om, hvor kilderne findes og om hvordan de kan benyttes. Se Slægt & Stavn, nr. 2. Tilmelding til A.M. Krogh-Thomsen på vor hjemmeside

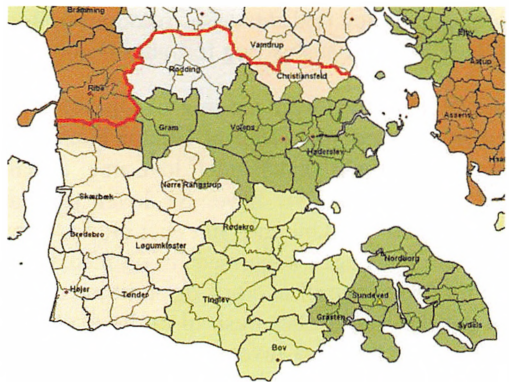

www.genealogi-kbh.dk/foreningen/skrivtil.htm

Onsdag den 9. Nov. kl. 19.00: ” Bønder og andet godtfolk i det kommunale selvstyre”. *Niels Clemmensen, lektor dr.phil.* Indførelsen af det landkommunale selvstyre i 1841 betød, at bønderne fik en helt ny indflydelse på deres egne anliggender. Med udgangspunkt i sin doktorafhandling: *Konflikt og konsensus i Kommunen* (2011) vil Niels Clemmensen belyse, hvordan bønderne håndterede denne nye medbestemmelse. Hvilke konflikter rejste den i lokalsamfundet? Hvem blev taberne, og hvem blev vinderne? Og hvad kan kommunearkiverne fortælle os om datidens mennesker og deres dagligdag? I foredraget vil Niels Clemmensen yderligere føre linjen op til det kommunale selvstyre i dag.

Onsdag den 7. Dec. 19.00: ”Slægtsforskning i Sønderjylland”.

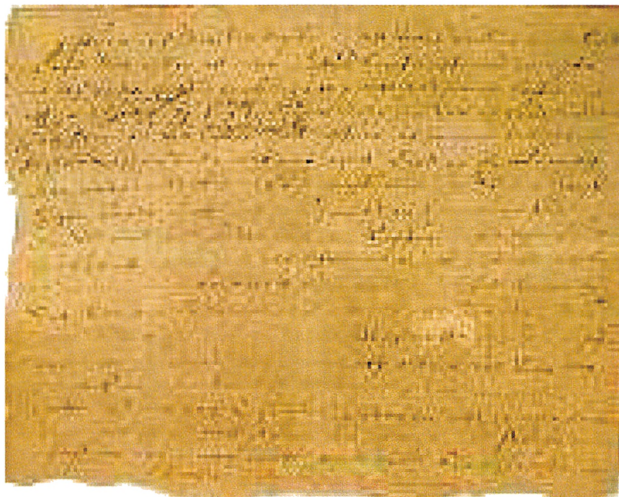
Tove Jensen, slægtsforsker og under-viser fra Sønderjylland. Gennem min forskning i Sønderjylland er kirkebøgerne jo den vigtigste kilde, vi har, men i Sønderjylland er der fra 1874 oprettet personregistre med fødte,iede og døde, især er vielserne gode kilder, da de giver oplysning om brudefolkens forældre og deres sidste bopæl. Vi vil jo også gerne vide mere om vore aner og deres virke. Svarene skal findes i

retsbetjentarkiverne, lige som det sker i det kongerigske. Ved hjælp af dette arkiv vil jeg give eksempler på ejendoms historien som er mange gange lettere at håndtere i det sønderjyske, desuden vil jeg komme ind på folketællingerne som er meget uens ført, og mange er ikke komplette. Det er vigtigt her at have styr på jurisdiktionerne, da mange sogne er delt op. Jeg vil nævne lægdsrullerne, de preussiske landkommunale arkiver fra 1867-1920, som er opdelt amtsvis i sogne. Det nationale register 1921 om dansk indfødsret, som er oplæg til folketællingerne med fortegnelse over optagne og ikke optagne efter genforeningen i 1920.

Blodbrev til Fanden

Brev til Fanden, skrevet med blod, 1634

I dette brev fra 1634 forskriver en fattig skomager fra Odense sig til Djævelen. Brevet er skrevet med hans eget blod, i det håb at pagten måtte blive så meget desto mere bindende. Skomageren blev dødsdømt for trolddom og for at stå i ledtog med Djævelen. Efter denne sag blev Doctor Faustus' bog forbudt i Danmark.

I brevet står der: Giver jeg mig til Djævelen at være hans egen [være djævlens ejendom] med liv og med sjæl; efter at Doktor Faustus blev Djævelens egen, så må jeg også blive hans. Og et punkt skal Fanden love mig, at han vil lade sig til syne, når jeg vil, og hvad skikkelse jeg ham vil have. Så lover jeg ham [med denne skrivelse, som] til større bestandighed og vidne med mit eget blod er skrevet, og dermed forskriver mig til Djævelen – at være hans egen både med liv og med sjæl til evig tid. Derudimod skal ånden Fanden love mig penninge til nødtørft og så tit jeg dem behov har at bruge og komme på fode med, min ganske livstid eller også til en bestemt dag, at jeg ikke så elendigt lever. Vil Fanden holde mig dette fri så lover jeg ham dette løfte fri, at jeg aldrig vil vige fra dig, men blive hos dig evindeligt til evig tid. Dette lover jeg, Christen Pedersøn, at holde Fanden, som forskrevet står. Des til større stadfæstning har jeg dette med mit eget blod skrevet. Christen Pedersøn, med egen hånd. Og blev dette skrevet anden dag S. Michaelis [den 1. oktober] 1634.

Kilde:

Arkivskaber: Fyens Stift, Bispeembedet, Journalsager I, Odense Købstads breve 1616-1785, ln.nr. 492.

Fundet på Charlotte Jensens Facebook side.

Forbryderbilleder, retsakter og Helsingør Byfogeds arkiv

Den seneste CD i rækken af forbryder Cd'er fra Genealogisk forlag er fra Helsingør Byfoged. Arkivar Jørgen Mikkelsen har skrevet denne tekst som indlæg på CD'en.

I 1863 indrettede Københavns Politi det første af en serie fotoalbums med billeder af personer, som på forskellig vis havde været i politiets søgelys pga. kriminalitet. Ideen blev hurtigt grebet i provinsen, og allerede i 1870 var syv byfoged-embeder begyndt at fotografere anholdte personer. Selv om mange af disse ”forbryderbilleder” uden tvivl er gået tabt, kan man i dag finde fotografier af mistænkte, sigtede og dømte personer i et stort antal retsbetjentarkiver (rets- og politiarkiver fra tiden før 1919). Dertil kommer større billedsamlinger i flere fængselsarkiver. Egentlige forbryderalbums findes nu fra politiet i København, Hadsund, Helsingør, Nibe, Vejle, Svendborg, Aabenraa, Aalborg og Aarhus samt statspolitiet i Vester Vedsted og fængslerne på Christianshavn og i Horsens.

Denne CD rummer ca. 1250 fotografier af ca. 620 personer. Alle disse billeder stammer fra Helsingør Byfogeds arkiv, hvor de fordeler sig på tre arkivserier, nemlig

- Forbryderfotoalbum 1868-1911 (2 pakker, som nu er forsynet med navneregistre; pakkerne har arkivnumrene G-352 og 353)
- Domsakter i ekstraretssager 1893-1919 (26 pakker: B.1-368-392)
- Domsakter i politiretssager 1894-1919 (21 pakker: B.1-656-676)

Alle billeder i de nævnte bind og pakker er medtaget på CD'en. Men der er stor forskel på antallet af billeder i de enkelte pakker; koncentrationen er stærkest for tiden efter ca. 1910.

I retsbetjentembederne skelnede man mellem tre typer af retssager: *de ordinære sager*, *de ekstraordinære sager* og *politi(rets)sagerne*.

De ordinære sager var civile sager mellem to parter (personer, firmaer, foreninger m.v.), og de drejede sig ofte om økonomiske mellemværender.

De ekstraordinære sager kunne i modsætning til de ordinære sager finde sted på andre lokaliteter end tingstedet og på andre ugedage end den faste tingdag. Sagerne faldt i to kategorier:

- Gæsteretssagerne, som var civile sager, hvor den ene af parterne kun midlertidigt opholdt sig i jurisdiktionen.
- Ekstraretssagerne (eller justitssagerne), som var kriminalsager, der ofte havde et større omfang.

Også politi(rets)sagerne kan opdeles i to kategorier, nemlig: Offentlige politisager, som blev anlagt af det offentlige, og som handlede om overtrædelse af straffeloven eller anden lovgivning.

- Private politisager, som blev anlagt af private. Det kunne bl.a. dreje sig om tyende-injurie- og faderskabssager.

Det er dog ikke muligt at trække et skarpt skel mellem ordinære sager og private politisager – og mellem ekstraretssager og offentlige politisager. Visse typer af lovovertrædelser såsom småtyverier, bedragerier og hæleri kunne således blive behandlet både som ekstraretssager

og offentlige politisager. Men proceduren var meget forskellig i disse retssager. Ved ekstraretsager blev der anvendt anklagere og forsvarere, og alle indlæg var skriftlige. Ved politisager blev der ikke benyttet sagførere, og al forhandling var mundtlig.

Helsingør Byfogeds arkiv er et af største retsbetjentarkiver, vi råder over i dag. Det skyldes ikke blot, at byen har været en af de største købstæder, men også – og især – at arkivet i høj grad er blevet forskånet for kassationer. I dette arkiv kan man derfor finde en del sjældne eller helt unikke arkivserie-typer. Dette gælder ikke mindst inden for området ”Politiforvaltning” (gruppe G), hvor man bl.a. kan finde mange protokoller og sager vedrørende personer med kortvarigt ophold i byen. Det er også usædvanligt, at Helsingør har registre over straffede helt tilbage til ca. 1780. To af disse bøger indeholder navne på personer, der blev straffet i byen indtil ca. 1905. Andre bind omtaler personer, som var født i Helsingør og som blev straffet ved en dansk domstol fra og med 1897.

Helsingør har altid været en af Danmarks mest internationalt orienterede byer. Dette har sat sig mange spor i byfogedarkivet – lige fra konkursboer over købmænd med fremmed baggrund til protokoller over rejsende håndværkssvende. Det internationale præg kommer også til udtryk på CD’en, idet en bemærkelsesværdig stor del af de portrætterede var født uden for landets grænser. Det drejer sig bl.a. om en del personer fra forskellige dele af Tyskland og nogle nordmænd, englændere, amerikanere, polakker og russere. Svenskerne er dog klart dominerende blandt udlændingene; faktisk var hele 245 af de ca. 600 personer på CD’en født i Sverige. Det høje tal afspejler selvfølgelig Helsingørs beliggenhed, men det hænger også sammen med, at der var en betydelig migration fra Sverige til Danmark i årtierne omkring 1900. Langt den største del af disse migranter kom fra Skåne og andre landsdele syd for linien fra Göteborg til Kalmar. Der er da også mange sydsvenskere med på CD’en, men lidt overraskende ses også en række personer fra forskellige midtsvenske landskaber og Stockholm – ja, sågar den nordsvenske by Umeå er repræsenteret.

Litteratur:

Poul Duedahl, Peter Wodskou Christensen & Gitte Bergendorff Høstbo: *Forbryderbilleder. 100 portrætter af den kriminelle underverden 1850-1920* (manuskript).

Niels H. Frandsen: *Dansegilde og mordbrand. Vejledning om retsbetjentarkiver*, 1995.

Sjællandske retsbetjentarkiver indtil 1919, Frederiksborg amt II, Helsingør byfoged, Foreløbige arkivregistraturer udgivet af Landsarkivet for Sjælland m.m., 1974. [Med sine mange anmærkninger og stikordsregistre m.v. er denne registratur stadig et særdeles nyttigt supplement til DAISYs oplysninger om Helsingør Byfogeds arkiv.]

Af Jørgen Mikkelsen

Personen som pryder Cd’ens cover er tilfældig valgt. Men det har vist sig at han egentlig udmærket repræsenterer gennemsnittet af de mange personer som er blevet dømt for en eller flere kriminelle handlinger i Helsingør perioden 1868-1919.

Hans Peter Hansen blev født 24. april 1874 i Nørre Jernløse by og sogn (Merløse herred, Holbæk amt) som søn af indsidder, klokker og graver Jens

Christian Hansen & Sidse Marie Christensdatter. Hans Peter voksede op i ”Kirkehuset” i Nørre Jernløse med forældrene og en storebror Lars Christian. Allerede som 12-årig begynder han at arbejde som ”vogter”, hvilket formentlig betyder at han har vogtet fjerkræ, kreaturer og lignende. Efter konfirmationen 1888 tjente han som dreng og karl forskellige steder. 1895 aftjente han sin værnepligt og i den periode fik han 3 mindre domme ved krigsretten. Efter soldatertiden tjente han mange forskellige steder på landet, men han havde ikke let ved at holde sine pladser og strejfede derfor ofte rundt. Han klarede sig ved tyverier, bedragerier, ulovlig omgang med hittegods og betleri. Første gang han bliver dømt ved en civilret er ved Merløse-Tuse herred 1899, hvor han får en straf på 4x5 dages fængsel på vand og brød. Dette afholder ham ikke fra at fortsætte sin kriminelle løbebane og allerede året efter bliver han dømt under Hads herred i Jylland og denne gang lyder dommen på et års forbedringshusarbejde som han afsoner i Vridsløselille Statsfængsel.

Hvis det var meningen at denne straf skulle forbedre hans videre livsbane, så har det desværre ikke haft den ønskede virkning, for i 1902 får han under Lejre Herredsret samme straf, igen for tyverier og bedragerier. 1904 er den gal igen og det er her portrætterne i silhuet og en face bliver optaget af Helsingør politi. ”Aar 1904 den 31’ August blev inden Helsingør Exstraret i Sagen Nr. 15/1904, Sagfører Skjold Madsen, Aktor ctr, Hans Peter Hansen afsagt saalydende Dom: Under nærværende iflg. Frederiksborg Amts Ordre af 25’ ds anlagte Sag tiltales Arrestanten Hans Peter Hansen for Tyveri, Bedrageri, Falsk og Betleri”. Der redegøres for en række af forhold, hvor Hans Peter har tilegnet sig beklædningsgenstande, punge, en cykel m.m. Nogle af effekterne har han pantsat i København og lånebeviser har han solgt videre. I domprotokollen fra Helsingør Byfoged får man en deltaljeret gennemgang af sagen og det ender med en dom på 2 års forbedringshusarbejde. Herefter har det ikke via Helsingør Byfoged været muligt at spore ham, men det fremgår af navneoversigten over ekstraretssagerne at hans straffesag er sendt til Grenå, hvor han åbenbart næste gang bliver dømt. Straffen på de 2 års forbedringshusarbejder afsones formentlig i Horsens Statsfængsel, da han ikke ses i stamrullen for Vridsløselille Statsfængsel. Ved gennemgang af de løse fangefoto som Landsarkivet i Viborg har, har jeg fundet ham fotograferet 6. juli 1910, så han har ikke været i stand til at komme væk fra kriminaliteten. Hvordan hans opvækst har været vides ikke, men det er måske allerede her kimen til hans kriminelle løbebane skabes, for hans storebror Lars Christian nævnes at være straffet.

Hvis man ønsker at følge Hans Peer videre i livet, skal man finde frem til hvor han sidste gang bliver dømt og under den jurisdiktion, vil den formodentlig omfattende straffesag ligge. Men Horsens Statsfængsels arkiv vil også kunne give yderligere oplysninger om Hans Peter Hansen.

Peter Wodskou

CD'en fra Helsingør Byfoged er den seneste i rækken om forbydere CD'er, udgivet af Genealogisk Forlag. Den kan bestilles hos janhb@mail.danbbs.dk og koster 150 kr. + porto. Cover er designet af Charlotte S.H. Jensen og CD'en er produceret i samarbejde med Johan Gidlöff, Sveriges rigsarkiv.

Arv

Skitteprotokoller indeholder opgørelser over afdøde personers ejendele og om, hvem der skal arve dem. Skifteprotokollerne findes hovedsageligt i gods-, retsbetjent- og dommerarkiverne i landsarkiverne.

Protokollerne indeholder især i ældre tid mange detaljerede oplysninger om indbo, tøj, gæld, begravelsesudgifter m.m. For at finde et skifte skal du kende navnet på den døde samt tidspunkt og sted for dødsfaldet. Er skiftet sket før 1851, skal du også kende den afdødes stand eller stilling.

På Statens Arkivers hjemmeside www.sa.dk kan du læse mere om, hvordan du finder skifter og lign.

MEN har du tænkt på hvem der skal arve dig?

Som udgangspunktet efter den danske arvelov er, at afdødes dødsbo falder i arv til afdødes livsarvinger. Livsarvinger er afdødes børn. Er et barn død, træder dets børn i dets sted, og disse børnebørn arver indbyrdes lige. Efterlades ingen børn og ingen ægtefælle, arver afdødes forældre; er forældrene døde, arver forældrenes børn (afdødes søskende).

Efterlader afdøde en ægtefælle, arver ægtefællen halvdelen af boet. Efterlades ingen børn, arver ægtefællen det hele.

Afdøde kan ved et testamente have bestemt, hvorledes arven skal fordeles. Arvingerne er dog berettiget til **tvangsarv**, som udgør en fjerdedel af arveloden. Det er dog yderligere muligt for testamenterator at begrænse tvangsarven til en million kr. Beløbet reguleres årligt.

Hvis arvelader efterlader sig ægtefælle samt fællesbørn, har den længstlevende ægtefælle mulighed for at sidde i uskiftet bo. Dette bevirker at arven ikke udbetales før længstlevende afgår ved døden, begærer skifte eller indgår nyt ægteskab.

Efterlader arvelader særbørn, hvor moderen er en anden end ægtefælle, kan længstlevende kun sidde i uskiftet bo med særbarnets (eller værges) samtykke.

Har du ingen arvinger kan du lave et testamente

Flere og flere uden arvinger tilskriver sin personlige arv til f.eks. Kattens Værn, Kræftens bekæmpelse m.m., hvilke er i sig selv gode foreninger at testamentere til. Men mange er nok ikke klar over, at man også kan testamentere sin arv til slægtsforskningen. Flere og flere er begyndt på dette, og hos advokat Peter Hald har man oplevet flere sager herom.

Afdøde kan i disse testamenter bestemme at f.eks. på afdødes fødselsdag eller anden mindededag, skal der uddeles af arven til et eller andet gøremål indenfor slægtsforskningens verden. Man kan også lave sin arv om til en fond, der bestyres af en bestyrelse bestående af et selv udvalgt antal personer i samarbejde med advokaten, som bestemmer, hvad et bestemt beløb skal gå til.

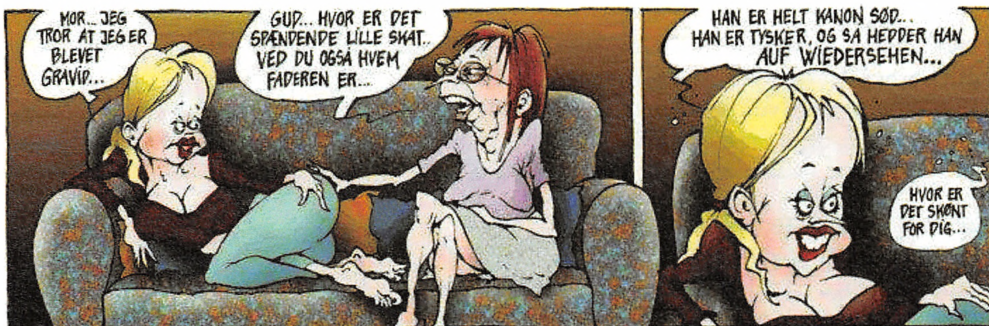
På SSFs hjemmeside kan man downloade et testamente for sine arkivalier, der kan ligge blandt ens personlige papirer, der kan fortælle om hvor eller til hvem ens slægts-forsknings optegnelser skal gå til.

Er du i tvivl, om du har behov for et testamente? Ældre Sagen har et elektronisk testamente, hvor du kan afklare, hvordan det ser ud for dig.

Elektronisk testamente

Du kan få svar på dit behov for testamente ved at gå igennem Ældre Sagens spørgeprogram "Mit testamente" - en helt gratis service. Se www.mittestamente.dk Spørgeprogrammet tager højde for de nye regler og viser de korrekte fordelinger af arven, hvis du ønsker at gøre brug af de nye muligheder i arveloven.

DEN SOCIALE ARV

GBH

Registerblad. Udfærdiget den 9/9 93	
Fulde Navn	Williams Joseph
Livsstilling <small>Indskrænkning, skilsmisse, enke For Hustruens og Mandens, uanset eller Lovlige</small>	Gift med Arvidmand Meyer,
Fødested	St. Louis, Miss. 6/10 64
Ægteskabelig Stilling	
Hustruens	Fulde Navn og Fødested Lillian Marie Jensen Copenhagen 10/5 64
Børn	Skilsmisse 12/5 77 1. Lillian Marie, Birkelund 9/2 64
Heldt Bopæl	
År	Dag
1893	29
-	7 11
1894	14
-	11
Gade, Nr., Etage p m	
Fre Hvidbergsgade 4-35, 1. et	
Ryergade 42 134a hos Jensen	
Ryergade 36 134a hos Jensen	
Ryergade 125-35a	
Ryergade 36 4. etage hos Andersen	
Larsbogade 16	
For senere og senere Tjeneste: i hvis Tjeneste de var. For Løgstøde: hos hvem de blev Logis.	

"Negeren" fra St. Croix blev lagt i håndjern i Ryesgade

"Det er en fejl, at politiet direkte har skrevet "neger" på registerkortet. Man skrev heller ikke "jøde" på kortene for de jødiske immigranter fra eksempelvis Polen eller Rusland. For det var irrelevant", fortæller Per Nielsen, der er ekstern lektor på Saxo Institutet i København. Han undersøger for øjeblikket forholdene for de sorte dansk – vestindere, som opholdt sig i Danmark fra 1880-1920, og har indtil nu styr på omkring 40 søfolk og 15 tjenestefolk. Nogle kom til København som søfolk eller tjenestedrenge/piger, der passede børn for præster og embedsmænd, der vendte hjem fra kolonierne.

"Den digitale udgave af Politiets registerblade er en fantastisk kilde, der gør det meget lettere at finde dem, jeg søger efter i København. Det er meget sværere at finde tjenestefolk, der f.eks. boede på Frederiksberg", siger Per Nielsen.

Talstærkt politi i Ryesgade

Joseph Williams dukker også op i en samling erindringer, som Københavns Stadsarkiv snart gør tilgængelige på nettet. En københavner, Jens Heilbuth, boede i Ryesgade i 1890'erne og havde udsigt til en oplagsplads, hvor der blev solgt gammelt jern og gamle klude. Han fortæller:

"Til tider arbejdede en eller anden neger fra Vestindien derovre, meget skikkelige, men en kæmpestor ved navn Josef var ikke altid nem; når han havde fået for meget sprut i hovedet, fik han bersærkergang og fægtede til højre og venstre med de lange arme, så pladsens arbejdere retirerede. Så gik der bud efter politiet, der af erfaring mødte talstærkt op, portene ud til gaden blev lukkede, Josef lagt i håndjern og transporteret til detentionen på Fælledvej under gadedrengenes jubel og piben".

Jens Heilbuths beskrivelse ser ud til at passe lige præcis på Joseph Williams, som ifølge Politiets registerblade har boet på en håndfuld forskellige adresser i Ryesgade. Og Jens Heilbuth beskriver ham som en godmodig type:

"Som regel havde han sin plads på en af de lave bygningers flade tag ud til gaden, her sad han på en stol og syede sække og fløjtede gemytligt dertil, ikke mindst, når han fik øje på vor nabos papegøjer – hvoraf der var mange – i burene ved de åbne vinduer (Vor nabo var hovmester og hjembragte både papegøjer og skildpadder, hvoraf huset vrimlede; hans fire drenge var opkaldt efter danske søhelte)".

Et væld af nationaliteter

Mens de sorte dansk-vestindere var en lille gruppe i København, dukker andre nationaliteter op i stor stil – ikke mindst svenskere. Søgtes der i registerbladene under fødested Malmø dukker der eksempelvis alene 1250 personer op. Det er bare om at gå i gang.

Per Nielsen modtager gerne tip om spor efter sorte dansk-vestindere på mail: pern@hum.ku.dk

Kilde: www.ksa.kk.dk/nyheder/politiets-registerblade/

- og endelig rullede hovedet d. 23. november 1882

Danmarks sidste offentlige henrettelse, var en skandale

Denne beretning er sammenstykket af personlige udlægninger med Anders Nielsen Sjællænder og Sejstrup (skarpretter) i hovedrollerne i timerne omkring henrettelsen, og af Nakskov Tidendes redaktør Petersens referater fra drabet den 16. juli 1881. Jagten på morderen og henrettelsen 23. november 1882.

19. juli 1881:

”Mord. I Lørdags Eftermiddags fandtes en yngre Mandsperson der bl.a. ernærede sig ved at opkjøbe Æg, myrdet på Landevejen mellem Saunsø og Saunsøgaard ved Nakskov. Saa vidt vides er det endnu ikke lykkedes Politiet at faa fat paa Gjærningsmanden”.

Klokken 03:00

Den første dråbe rammer hans højre øjenbryn. Halvvejs i søvne tørrer han den væk og lidt efter kommer den næste og rammer ham i panden. Dråberne er kolde. Han vågner langsomt og tænker på dryppende istapper mens han venter på den tredje. Den kommer, før han regner med det, og den er større end de andre. Det er som om den trænger ind bag pandeskallen og klare hans hjerne op. Med et sæt vågner han helt og sætter sig op på cellebriksen. Kulde og mørke.

Hvad er klokken?

9. august 1881:

”Det er nu snart tre Uger siden, det afskyelige Mord paa Æggehandleren blev forøvet ved højlys Dag paa eller umiddelbart ved en stærkt befærdet Landevej ved Nakskov. Samme Dag forsvandt den som Morderen mistænkte Anders Nielsen kaldet Sjællænder, og det har trods al Søgen ikke været muligt at faa fat paa ham endnu”.

22. august 1881:

”Anders Nielsen Sjællænder (Nakskov Morderen) formodes i Onsdags at være set i Nærheden af Kjøbenhavn, og en meget stor Politistyrke var derfor Ifølge ”Dagsav.” Natten mellem Torsdag og Fredag paa Benene for om mulig at finde ham”.

27. august 1881:

”...spøger nu også i Søllerødeggen. Han passerede Byen og begav sig herfra til Nyholte ... Han blev strax anholdt og ført til Lyngby, hvor det optagne Forhør viste, at man havde fat i en meget Uskyldig Person, som for øvrigt meddelte, at det var anden Gang, at man havde forvexlet ham med Anders Sjællænder”.

31. august 1881:

”Endelig er da Anders Nielsen Sjællænder bleven anholdt. Allerede for længere Tid siden skal det være meddelt det herværende Politi, at en Person, som formodentlig var den eftersøgte Morder, var set i Slesvig, men da man ikke fæstede fuldständig Lid til Efterretningen, hemmeligholdt man den for ikke at skade Undersøgelsen herhjemme, medens der dog blev truffet extraordinære Foranstaltninger for at eftersøge Morderen i Hertugdømmerne .... Efter at der var oversendt Portrætter af Anders Nielsen, gjentoges imidlertid desuagtet Opfordringen om at sende en Mand derover for at tage den Anholdte i Øjesyn, og Politiet engagerede derfor en Mand, som i længere Tid jævnlig havde set Anders til at udføre dette Hverv. Vedkommende afrejste her fra Nakskov i Lørdags Middags, og allerede i Gaar Aftes vidste man her i byen, at han i den i Segeberg anholdt Person havde gjenkjendt Anders Nielsen”.

Klokken 06:45

Nu kommer pastor Nielsen og henter mig. Åh Gud er det allerede tiden – jeg har ikke lyst til at dø nu. Det er sidste gang jeg hører en nøgle i en

lås, sidste gang jeg ser en der gå op – sidste gang, Hvorfor ser pastoren så brødebetyngt ud, det er da ikke ham, der skal have hugget hovedet af. Anders Nielsen, så er det tiden. Føler De Dem parat? Jeg vil gerne vide, om De agter at gøre modstand, sådan som De tidligere har sagt? Modstand? Hvad tænker pastoren på - mod en skarpretter, en hel bys befolkning. Anders Nielsen, De har med Dem selv forbrudt en frygtelig gerning, og De vil dø som en troende kristen med håb om nåde. Mit sidste ønske? Et glas portvin – god portvin.

Klokken 08:10

Så, nu sidder jeg her i denne døds karet og ikke i Amerika – der ville de aldrig have fundet mig. Havde jeg bar nået det skib i Slesvig ... Det gik jo godt nok med fodturen til København og sejlturen til Slesvig. Hvorfor fanden skulle jeg også blive genkendt i Slesvig og ikke i Køge? Nå om en time er det hele forbi. Det varsel fik Svenskeren ikke. Alt det forbandede blod.

2. september 1881:

Der blev derefter i halvanden Time rettet forskellige Spørgsmaal til ham om hvem han var, men over for alle Spørgsmaal vedligeholdte han en haarnakket Tavshed. Ha stod med sammenknæbne Læber, som om han var bange for, at den mindste Lyd skulde undslippe ham, medens han holdt Øjnene stift heftede paa Gulvet. Politimesteren fortalte mig, at Anders ved sin Anholdelse havde opgivet, at hans Navn var Jens Hansen, at han var født i Haderslev, og at han havde gaaet i skole i Sønderborg. Han havde tjent i den danske Armé, men var ikke at formaa til at opgive ved hvilken Troppeafdeling”

23. november 1882:

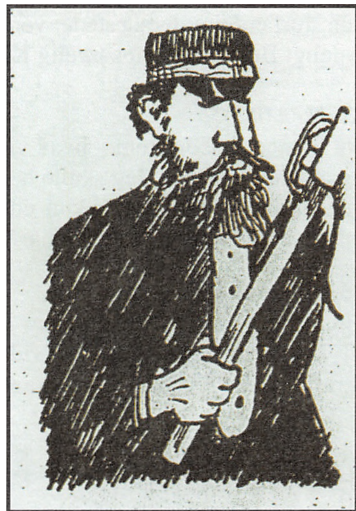
”opfordrede Herredsfogden Forsamlingen til Ro og Orden og gik derpaa til Oplæsningen af Dommen med dens temmelig lange Præmisser... Under Oplæsningen havde man Lejlighed til at betragte Anders, der jævnlig kastede blikket rundt i Kredsen, og et par Gange lod det dvæle ved Blokken. Han, der nu var 29 Aar gammel, var egentlig en net Person, men var Øjensynlig i sine sidste Øjeblikke i stærk Sindsbevægelse, da han rystede kjendelig over hele Kroppen og endog meget stærkt paa de store, blaafarvede Hænder – muligvis dog til Dels af Kulde. Desuagtet gjorde han Indtryk af at være rolig og fattet”.

23. november 1882

”Derpaa fremsagde Præsten Trosartiklerne, og da Anders derpaa knælede for at modtage Velsignelsen, sagde Præsten: - Saa tilsiger jeg Dig Tilgivelse og Dine Synders Forladelse, hvorpaa han udtale Velsignelsen over ham.. bad Præsten højt Fadervor, hvorpaa han traadte tilbage”.

Klokken 08:32

Nu er vi her. Forbandede mennesker, slip mig! Alle de ansigter, hvad glæder de sig til? Jeg angrer jo, hvorfor

tilgiver de mig ikke. Hvad er det for en Gud, der viser mig barmhjertighed og nåde, efter jeg er død. Det er usselt at skulle dø på den blok, først at blive tilgivet når de andre har slået mig ihjel. Jeg vil ikke!

Klokken 08:52

Sådan ser altså Sejstrup ud – det er stort skæg. Nej, du behøver ikke hjælpe mig med kravetøj, jeg kan selv. Det er nok, at du har foldet min skjortekrave med dine hvide handsker. Lad mig selv lægge hoved på blokken. Der er rimfrost i græsset..

23. november 1882:

”Skulderbøjlen blev i det samme smækket til, medens det varede et par Sekunder, inden Nakkebøjlen blev fastgjort. Hurtigt vendte Skarpretteren sig efter Øxen, hævde den ganske lidt og førte et Hug, eller rettere, lod blot Øxen falde, og – det lød, som Øxen klirrede mod Bøjlen. Hugget var forfejlet, og gik ned i den venstre Skulder.. En Gysen gik gennem hele Forsamlingen.. atter et Hug.. atter forfejlet.. endnu ikke.. Anders Sjællænder hævde kroppen, navnlig den venstre Side, og krummede sig som i Krampetrækning.. da faldt det tredje Hug og endelig rullede Hovedet ned paa Jorden, et par Alen fra Blokken”.

Klokke 08:52

For satan, hvor er det græs glat. Nå, nu skal det være – godt fat om søsen, og så.. Nej nej nej, hvad sker der – jeg ramte ikke. Nu sveder jeg pludselig – hurtigt nu, hovedet skal rulle. De bøjler sidder for tæt.. én gang til, det er ikke sandt! Jeg må tage mig sammen. Min Gud, Herredsfogden tror jeg er beruset – det er pinligt det – og den stakkels Sjællænder, det må have været frygteligt...Åh, nej åh nej, han bløder mere fra skulderen end fra halshullet. Folkehoben skuler til mig – lad mig komme væk herfra..

23. november 1882:

”Medhjælperen greb hovedet og hævde det lidt i Vejret, men lod det strax falde igen. Kroppen faldt ned af Skraabrættet og faldt om paa Ryggen, hvor den blev liggende aldeles ubevægelig, medens Blodet i en tyk Strøm væltede ud af det gabende Krophul og navnlig af den forfærdelig lemlæstede venstre Skulder, der viste Skulderbenet aldeles knust – et tydeligt Bevis paa den sørgelig Kjendsgjærning, at de første Hug vare aldeles forfejlede”.

Klokken 08:55

Nu trænger hoben frem – hvad vil de? Jeg er bange. Og hvad mon Herredsfogden vil gøre – og avisreferenterne. Jeg skulle heller ikke have drukket så tæt på rejsen herved, men græsset var også glat. Nå, der er kun ude efter den dødes blod. Jeg må hellere forsvinde herfra – måske er det sidste gang, jeg har været bøddel, sikke en skandale.

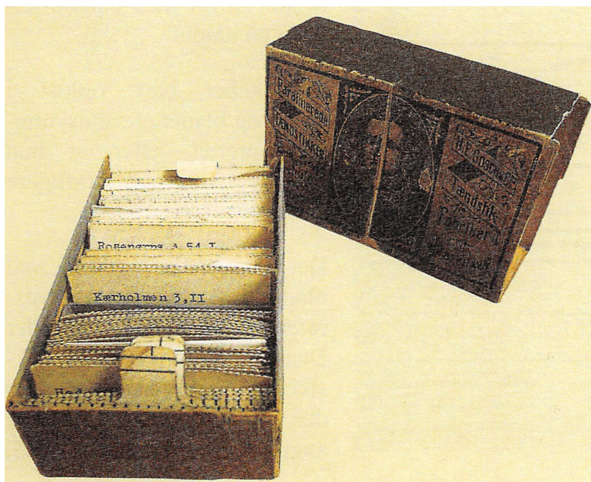
25. november 1882:

”Forespørgsel om Dødsdommes Fuldbyrkelse. Juel agter i Folketinget at stille Forespørgsel til Justisministeren om, hvorvidt denne agter at fremsætte et Forslag om Forandring i Straffelovens § 10 ang. Dødsdommes Fuldbyrkelse”.

Hvor små kan arkivalier være?

Til tider gøres der under registreringen af arkivalier fund, som ikke blot er interessante for deres indhold men også bemærkelsesværdige i udformningen. Dette var tilfældet, da Frederiksberg Stadsarkiv modtog en større mængde arkivalier fra Frederiksberg Brandvæsen vedrørende den lokale afdeling af den Civile Beskyttelse (CB). I afleveringen lå en ældre husholdningstændstikæske, som indeholdt et hemmeligt kartotek fra besættelsen over frederiksbergske CB-brandmænd. Den 19. september 1944 opløste den tyske besættelsesmagt det danske politi. Omkring 1900 danske politifolk blev deporteret til koncentrationslejre i Tyskland, mens tyskerne ved hjælp af politiets mandskabskartoteker indledte jagten på resten af politifolkene. 16. oktober oprettede Frederiksberg Kommunalbestyrelse, efter Justitsministeriets ordre, et vagtværn til opretholdelse af ro og orden. Vagtværnet bestod af ca. 70, personer og blev ledet af den lokale brandchef.

Arrestationen af politiet vakte bekymring på Frederiksberg Brandstation, hvor man frygtede, at brandmænd og CB'er skulle blive de næste ofre. Alle adresselister og kartoteker med adresser på CB-brandmænd blev derfor gemt væk uden for brandstationen af brandmand Erik Børge Velin, som alene kendte gemmestedet. I stedet arbejdede man derfor med adresselister, som man havde i små notesbøger og tog med sig hjem hver aften og gemte. Af hensyn til beredskabet og for at kunne tilkalde CB-beredskabsstyrken i en fart, også i tilfælde af sirenealarmsystem og telefon skulle svigte, lavede man et lille adressekartotek i en husholdningstændstikæske, der skulle tjene som camouflage. De små kort i æsken var stillet sammen i "ture", så man i tilfælde af alarm hurtigt kunne dele dem ud til ordonnanser, der så mundtligt kunne alarmere styrken. Mandskabskartoteket består af 90 små kartotekskort. Kartotekskortene måler ca. 5 x 2, 5 cm, og viser den enkelte CB-mands navn, adresse og nummer.

Det hemmelige mandskabskartotek var i brug frem til befrielsen.

Tændstikskartoteket findes på Frederiksberg Stadsarkiv; AI22: Civilforsvarets arkiv.

*Af arkivar, cand. Mag. Lars Schreiber Pedersen, Frederiksberg Stadsarkiv
Artikel er saket fra Siden Saxo 2010 nr. 3*

Nyheder

Temadag den 18. november om Politiets Registerblade på Københavns Rådhus www.politietsregisterblade.dk

Vi afholder i samarbejde med de 3 slægtshistoriske foreninger (DIS, SSF og Samfundet) en dag, hvor slægtsforskere, forskere og øvrige bruger kan mødes og deler erfaringer med at anvende de indtastede data. Der vil også blive præsenteret en evaluering af projektet. Der kommer mere om dette i efteråret.

Politietsregisterblade.dk er nået et vigtigt vendepunkt. Alle tilgængelige registerblade er nemlig nu grundregistrerede. Det er kun sket takket værd jeres store indsats og vedholdenhed. Der skal derfor lyde en stor tak fra projektgruppen for jeres arbejde. Vi håber på, at I fortsat vil arbejde på den komplette registrering, som dels vil gøre det muligt at søge bredere, og dels gøre det muligt for forskere at benytte det store statistiske materiale til at belyse Københavns historie i perioden omkring århundredeskiftet.

Et antal blade er endnu ikke tilgængeliggjort fordi de enten ikke er affotograferet, eller fordi kvaliteten er for dårlig til at tilgængeliggøre dem. Det drejer sig mellem 5.000 og 15.000 registerblade. De vil blive tilgængeliggjort efterhånden som de bliver behandlet.

Venlig hilsen Projektgruppen

Registerblad. Udvirket den 1-5-18				
Fødselsnavn	Gad, Asta Sofia - Avaric			
Levestilling <small>For Registrering, med, uden, med eller uden, for Registrering i Udenlandske de med</small>	<table border="1"><tr><td><i>Frue</i></td><td><small>Navn</small></td><td><small>Navn</small></td></tr></table>	<i>Frue</i>	<small>Navn</small>	<small>Navn</small>
<i>Frue</i>	<small>Navn</small>	<small>Navn</small>		
Fødested	<i>Akton</i> den 1-9-18			
Ægteskabelig stilling <small>Fødsels Stilling og Fuldstændig</small>	<table border="1"><tr><td></td><td><small>eller</small></td></tr></table>		<small>eller</small>	
	<small>eller</small>			
Køns				
Høbt Bopæl				
<small>År</small>	<small>For hustru og hustru Skilsmid i hustru Skilsmid de med For Legationer - her hustru de hustru Legat</small>			
<i>1881</i>				
<i>1882</i>				
<i>1883</i>				
<i>1884</i>				
<i>1885</i>				
<i>1886</i>				
<i>1887</i>				
<i>1888</i>				
<i>1889</i>				
<i>1890</i>				
<i>1891</i>				
<i>1892</i>				
<i>1893</i>				
<i>1894</i>				
<i>1895</i>				
<i>1896</i>				
<i>1897</i>				
<i>1898</i>				
<i>1899</i>				
<i>1900</i>				

Asta Nielsen blev gift med Peter Urban Gad, søn af Emma Gad, i 1912 og står derfor anført med hans efternavn på bladet.

Ægteskabet blev opløst i 1918, og bladet er sandsynligvis oprettet, efter at hun flyttede fra sin tidligere mand.

Det bemærkelsesværdige ved bladet er, at hvis man krydsrefererer med wikipedia eller Dansk Kvindebiografisk Leksikon på kvindebiografisk.dk, så vil man der se, at hendes fødselsår er angivet til 1881 og ikke 1885,

som det ses på bladet. Igen kan det være svært at vurdere, hvor fejlen ligger, men her kan det dog være morsomt at spekulere i, om Asta Nielsen har selv fejlangivet sit fødselsår og dermed gjort sig yngre.

Asta offentliggjorde aldrig hvem, der var faderen til datteren. Jesta fik sig eget registerblad i 1916, hvorpå man kan se, at hun ikke umiddelbart boede sammen med sin mor på dette tidspunkt. I hvert fald ikke før Astas ægteskab med Peter Gad blev opløst. For ser man på Astas registerblad kan man se, at hun boede i Vestergade 4, da bladet blev oprettet i 1918, og samme år flyttede Jesta ind i Vestergade 2, som det ses på hendes blad.

De ovenstående eksempler er taget ud fra de tilgængelige registerblade på siden i maj 2010, og man kan derfor forvente at flere kendte danskere vil dukke op, når alle registerbladene er tilgængelige, og måske lurer der nogle interessante historier på de blade, som kun venter på at blive fundet. Men man behøver ikke være kendt for at have en interessant historie. I registerbladene ligger der utvivlsomt mange spændende historier og informationer om vores københavnske forfædre, som også kun venter på at blive fundet.

Slægtshistorisk Weekend i Bjerringbro

d. 16. og 17. og 18. september 2011

Tema "*Bondens liv*"

Stadig ledige pladser

Kom og vær med til en spændende weekend fyldt med historier om bondens liv:

- Jørgen Dickmann - Bondebøger fra forskellige egne af Danmark
- Gudrun Gormsen - Bondens bygninger
- Gudrun Gormsen - Bondens liv
- Peter Wodskou - Bondeliv efter arkivalske kilder
- Jørgen Dickmann - Bonden, højskole og landboskole
- Gitte B. Høstbo - Bondens udvandring

Overraskende underholdning samt uddeling af Sammenslutningens slægtsforskerpris.

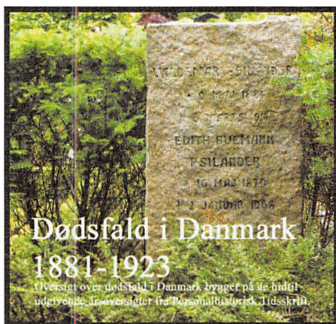
Se SSF's hjemmeside www.ssf.dk hvor også tilmelding kan finde sted fra.

Ellers kan tilmelding ske til SSF's formand Gitte Bergendorff Høstbo e-mail: janhb@mail.danbbs.dk
Først til mølle princip for bookning af værelser.

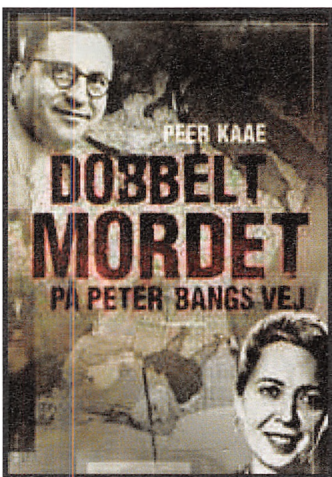

Bøger og CD'er

Dødsfald i Danmark - CD nu genoptrykt - udgivet af Samfundet for dansk genealogi og personalhistorie er nu igen på gaden – den kan bestilles hos janhb@mail.danbb.dk pris 175. - kr. se www.ssf.dk

Århundredets mordgåde som særudstilling

Dobbeltmordet på Peter Bangs Vej er den mest spektakulære kriminalsag i Danmarkshistorien, og nu bliver der sat ny fokus på sagen, når Politimuseet den 25. maj åbner en særudstilling om Danmarks mærkværdigste mord.

For første gang nogensinde er genstandene fra det uopklarede dobbeltmord flyttet fra deres plads i Statens lukkede arkiver og ud, hvor alle har en mulighed for at se, opleve og læse sig gennem den makabre mordsag, hvor kontorchef Vilhelm Jacobsen og hans smukke hustru blev myrdet.

På baggrund af journalisten og forfatteren Peer Kaaes og historikeren Dines Bogøs årelange undersøgelser og ved hjælp af politiets og Landsarkivets arkivalier følges mordgåden fra begyndelsen, hvor hushjælpen finder det brutalt myrdede ægtepar i lejligheden på Peter Bangs Vej, over det besynderlige gerningssted, der efterlader politiet med flere spørgsmål end svar, og frem til et udpluk af de mange teorier, der gennem tiden har forsøgt at løse gåden om Dobbeltmordet på Peter Bangs Vej.

Det er en unik mulighed for at se tingene fra ægteparrets hjem helt tæt på – en mulighed, der aldrig tidligere har budt sig! Historien trækker tråde til ulmende konflikter i vennekredsen og mystiske hemmeligheder i efterkrigstidens København.

Udstillingen blev åbnet d. 25. maj 2011 kl. 16.30 af rigspolitichef Jens Henrik Højbjerg og løber frem til 30. december 2011. For mere information, kontakt museumsleder Frederik Strand, tlf.: 3536 8888 eller e-mail: politimuseum@politimuseum.dk

Arkiver

Københavns Hovedstadsarkiver

Er en god hjemmeside for alle os der slægtsforsker. Siden har mange gode ting når man slægtsforsker i København.

Det allerbedste den har, er bl.a. i oppe i bjælken det hedder **lister**.

Listen "Gade> Kvarter > Sogn" er god, hvis du skal bruge folketælling på arkivalieronline.dk

Her skal du kende kvarteret for at få folketællinger fra en bestemt gade frem på skærmen.

Listen "Politi- og fattigkreds" 1890 indeholder oplysning om det fattigdistrikt og den politikreds en gade hørte til. Det sidste får du brug for, hvis du skal bruge politimantaller på Københavns Stadsarkiv.

Desuden er der gadelister, hvor man kan se, hvor en gade høre til i hvilket sogn. Gaderne findes i lister fra 1781 til 1890.

Der er også liste med ændrede gadenavne. Hvad hed den før og hvad hedder den nu.

Der er ligeledes lister, hvor man kan se, hvornår et sogn er opstået.

Prøv denne gode side. I vil få glæde af den.

The screenshot shows the website **hovedstadsarkiver.dk** in a Windows Internet Explorer browser. The browser's address bar shows <http://www.landsarkivetibh.dk/hovedstads/index.htm>. The website's navigation menu includes: **Hjem**, **Find dine Bødder**, **For studerende**, **Hvad må man se?**, **Dyens arkiver**, **Hent og Print**, and **Om siden**. A dropdown menu is open under "Find dine Bødder", listing: **Korn i gang**, **Fra vugge til grav**, **Howdan boede de ?**, **I skole**, **På arbejde**, **Print**, **Syg - gammel - fattig**, **Bag tremmer**, and **Vi søger rodderne!**. Another dropdown menu is open under "For studerende", listing: **Grundtrinnene**, **Interviews**, **Hvad har du hjemme ?**, and **For Arkivbesøget**. The main content area features a large historical photograph of a street scene. To the right, there is a sidebar with a silhouette of the Copenhagen skyline and text dated "Lørdag, 30 Juli". The text in the sidebar includes: "Vidste du at: Københavns Stadsarkiv har materiale fra kommissioner, der blev nedlagt i forbindelse af nationale begivenheder, som da prinsesse Dagmar blev gift med den russiske tronfølger i 1866 eller da en gruppe slesvigere besøgte København året efter nederlaget i 1864." At the bottom of the page, there are sections titled "Slægt i København" and "Har du pop-up-kæller?".

Afs.
Slægtshistorisk forening for Storkøbenhavn
Red. Gitte Bergendorff Høstbo,
Ettehavevej 51 B, 2730 Herlev.

47421

Indholdsfortegnelse:	Side
Foreningsoversigt	2
Der var engang en krig	3-7
Luthers Bibel	8-9
Stærke kvinder i 1700 tallet	10-17
Efterårsprogram 2011	18-19
Blodbrev til fanden	20
Forbryderbilleder, retsakt og Helsingør byfoged	21-23
Arv	25
Negeren fra St. Croix	25-26
- og endelig rullede hovedet	27-30
Hvor små kan arkivalier være?	31
Nyheder	32-33
Bøger og CD'er	34
Arkiver	35

Midtersiderne i bladet er Efterårets program 2011

Husk slægtsforskerdagen.

Lørdag den 22. Okt. Kl. 9.30-15.15

i Valby Kulturhus, Valgårdsvej 4. 2500 Valby.

Ikke langt fra Valby S-Station.

Årets Tema” **Købstadsliv i 1700-1800 tallet**”.

191
FLEMMING HATTING HANSEN
ROSENLYPARKEN 36
2670 GREVE

Jeg håber alle har haft en god sommer og jeg håber at I finder bladet Slægt & Stavn interessant. Da det er mit 10 år som redaktør på Slægt & Stavn, kan jeg fortælle, at jeg kun har fået 4 ønsker om ændringer på ti år, men en masse ros og glæde over, at modtaget bladet. Det er mig en stor glæde at I tager så godt imod bladet. Husk at jeg er altid interesseret i artikler til bladet, disse kan til tider være svære at få fingrene i, så tag endelig fat og skriv om alt til mig.

Tak for 10 gode år.

hilsen GBH

ISSN nr. 0107 – 539 x Tryk: Øko-Tryk, Skjern